

Temat: Kościół w średniowieczu

I. Wpływ reform kluniackich i gregoriańskich na jakość życia religijnego w XI-XII w.

1. Odnowa zakonu benedyktyńskiego
2. Odnowa życia **eremickiego** – **pustelniczego**
  - a. praktykowanie ascezy, modlitw i medytacji
  - b. powstanie nowych zakonów o surowych **regułach**:
    - kameduli,
    - kartuzi.
3. Powstanie zakonu **cystersów**:
  - a. zakon cysterski powstał w 1098 r. jako alternatywa dla zakonu benedyktyńskiego – zakony kontemplacyjne
  - b. nazwa zakonu pochodzi od klasztoru w Cîteaux (z łac. Cistercium)
  - c. wzorcowy klasztor założony przez św. Bernarda z Clairvaux
  - d. wprowadzenie surowej **reguły**:
    - **asceza**,
    - ubóstwo,
    - skromny wystrój świątyń,
    - praktykowanie pracy fizycznej.
4. Podporządkowanie życia duchowieństwa świeckiego zasadom prawa kanonicznego
  - a. wprowadzenie celibatu
  - b. powstawanie wspólnot kanoników regularnych

II. Średniowieczne herezje

1. Waldensi
  - a. zasady:
    - praktykowanie radykalnego ubóstwa
    - uznanie Biblii za jedyny autorytet
    - wprowadzenie kapłaństwa świeckich
2. Katarzy (Albigensi)
  - a. powstał w latach 40-ych XII w. w mieście Albi)
  - b. zasady:
    - odrzucenie całej nauki Kościoła
    - walka z instytucją Kościoła
    - zasadniczym punktem doktryny religijnej nauka o dualizmie (istnienie dwóch równorzędnych sił – dobra i zła)
  - c. ogłoszenie przez Innocentego III **krucjaty** przeciw **albigensom**
3. Działalność inkwizycji – instytucja Kościoła katolickiego powołana przez papieża w drugiej poł. XII w. do walki z wszelkimi przejawami herezji

III. Powstanie zakonów żebraczych

1. Najważniejszym obszarem działania miasta
  - a. zakonnicy utrzymywali się z **jałmużny**
  - b. prowadzili działalność **duszpasterską**
2. **Franciszkanie**:
  - a. założycielem św. Franciszek z Asyżu,
  - b. nadanie nazwy „**Zakonu Braci Mniejszych**” – 1209 r.,
  - c. realizacja ideału życia w ubóstwie.
3. Dominikanie – **Zakon Kaznodziejski**:
  - a. założycielem Dominik Guzman (św. Dominik),
  - b. zatwierdzenie reguły zakonnej w 1216 r.
  - c. najważniejszym celem było zwalczanie herezji poprzez nauczanie.

IV. Walka o *dominium mundi* (zwierzchnictwo nad światem) po zawarciu konkordatu wormackiego (1122 r.)

1. Okres przewagi cesarstwa nad papieżstwem za panowania cesarza Fryderyka I Barbarossa (1152-1190 r.)
  - a. uznał się za najwyższego władcę zachodniego chrześcijaństwa,
  - b. dążył do opanowania północnych Włoch i Rzymu,
  - c. zginął podczas zorganizowanej przez siebie trzeciej krucjaty.
2. Okres przewagi papieżstwa nad cesarstwem za pontyfikatu Innocentego III (1198-1216)
  - a. wiele państw chrześcijańskich uznało jego zwierzchnictwo,
  - b. starał się wpływać na obsadę tronu cesarskiego i tronów królewskich,
  - c. dążył do ujednoczenia Europy pod względem religijnym,
  - d. zorganizował **IV krucjatę** – po zdobyciu przez krzyżowców Konstantynopola obłożył ich klątwą.

2 Temat: Europa późnego średniowiecza

I. Kryzys społeczny i gospodarczy

1. **Epidemia dżumy** – „czarna śmierć” – (1347-1353), objęła całą Europę Zachodnią
  - a. przyczyniła się do zmniejszenia zaludnienia od 1/3 do 1/2 populacji.
2. Przyczyny **kryzysu gospodarczego w XIII i XIV w.**
  - a. oziębienie klimatu – tzw. „mała epoka lodowcowa”,
  - b. kryzys demograficzny w wyniku „czarnej śmierci”:
    - wyludnienie wsi i miast,
    - pojawienie się tzw. pustek,
  - c. pogromy Żydów.

3. Przejawy kryzysu gospodarczego

- a. spadek cen produktów rolnych ziemi oraz dochodów z **czynszów**
- b. zapaść finansów i bankowości
  - spadek dochodów monarszych,
  - proceder „psucia monety”,
  - liczne bankructwa domów bankowych.
- c. załamanie się handlu dalekosiężnego
- d. zamykanie się cechów w celu ograniczenia produkcji i konkurencji
  - ograniczanie liczby warsztatów
  - niedopuszczanie nowych ludzi do zawodu
  - utrudnianie awansu czeladników na mistrzów cechowych

4. Próby przezwyciężenia kryzysu

- a. przestawianie się na bardziej dochodowe uprawy przemysłowe i pogłębiająca się specjalizacja w rolnictwie
  - b. rozwój systemu nakładczego w mieście
5. Bunt społeczny spowodowany wzrostem wysokości podatków
    - a. bunt chłopski we Flandrii – 1323-1328
    - b. żakeria we Francji – 1358 r.
    - c. powstanie Wata Tylera w Anglii – 1381 r.

II. Kryzys w Kościele katolickim

1. Niewola awiniońska papieża

- a. konflikt papieża Bonifacego VIII Filipem IV Pięknym
  - nałożenie przez króla podatku na kler i wstrzymanie opłat na rzecz kurii rzymskiej
  - Bonifacy III dążył do narzucenia zwierzchności papieskiej władzy świeckiej
  - zwycięstwo Filipa IV Pięknego dzięki poparciu **Stanów Generalnych** – 1302 r.
  - Filip IV Piękny lansował hasło: „król cesarzem we własnym królestwie”
- b. przeniesienie przez Klemensa V siedziby papieża do Awinionu 1309–77

- powodem niepokoje społeczne w Rzymie i dominacja podporządkowanych dworowi królewskiemu kardynałów francuskich
- uzależnienie papieżstwa od monarchii francuskiej
- c. przejawy kryzysu w Kościele: fiskalizm kurii, nepotyzm, symonia, zeświecczenie.

2. **Wielka schizma zachodnia**(1378–1417 r.)

- a. rozłam w Kościele
  - przeniesienie przez Urbana VI stolicy papieżstwa do Rzymu – 1378 r.
  - kardynałowie francuscy dokonali wyboru Klemensa VII na papieża rezydującego w Awinionie
- b. podział świata katolickiej Europy:
  - funkcjonowały dwa kolegia kardynalskie i dwaj papieże: rzymski i awinioński
  - podział Europy na dwie obediencje – posłuszeństwa

3. **Ruch soborowy**

- a. sobór w Pizie – 1409 r.
  - wyboru nowego papieża – Jana XIII nie uznali pozostali dwaj urzędujący papieże
  - okres jednoczesnego pontyfikatu trzech papieży
- b. **sobór w Konstancji 1414-1418 r.**
  - przezwyciężenie kryzysu papieżstwa
  - wybór Marcina V jako jedyne papieża
  - uznanie soboru powszechnego za najwyższą władzę ustanowioną przez Boga
- c. spór o najwyższą władzę w Kościele:
  - koncyliarzyści – zwolennicy wyższości soboru nad papieżem
  - kurialiści – zwolennicy wyższości papieża nad soborem,
  - sobory w Bazylei, Ferrarze i Florencji,
  - **ostatecznie przewagę zdobyli kurialiści.**

3. Ruchy reformatorskie w Kościele

- a. nauki **Jana Wiklefa** (ok. 1330–1384):
  - zwolennik augustiańskiej nauki o predestynacji i łasce,
  - uznawał wyłączną władzę króla we wszystkich kwestiach ziemskich,
  - domagał się od duchowieństwa życia w ubóstwie,
  - uznawał Biblię za jedyne źródło Objawienia,
  - negował spowiedź, kult świętych, kult relikwii i obrazów oraz celibat kleru.
- b. nauki **Jana Husa** (1370–1415 r.)
  - domagał się prawa głoszenia Ewangelii przez świeckich,
  - domagał się komunii pod dwiema postaciami,
  - domagał się rezygnacji Kościoła z bogactw.